

Bjarkarhlíð

Ársskýrsla 2017

Efnisyfirlit

Sagan	2
Bjarkahlíð sem frjáls félagasamtök	2
Hugmyndafræði.....	2
Hlutverk Bjarkarhlíðar	2
Markmið Bjarkarhlíðar	3
Samstarfsaðilar	3
Alþjóðlegt samstarf	3
Birtingarmyndir ofbeldis.....	4
Fræðsla	4
Tölulegar upplýsingar	5
Styrkir	10
Bjarkarhlíð sem varanlegt úrræði.....	10
Ritun ársskýrslu	11

Sagan

Undirrituð var viljayfirlýsing samstarfsaðila sem komu að stofnun Bjarkarhlíðar – miðstöðvar fyrir þolendur ofbeldis, þann 4. október 2016. Þar var ákveðið að Bjarkarhlíð yrði þriggja ára tilraunaverkefni. Fyrir þann tíma hafði verið starfandi undirbúningshópur þar sem allir samstarfsaðilar áttu fulltrúa. Mannréttindaskrifstofa Reykjavíkurborgar hélt utan um verkefnið í byrjun og kom að ráðningu verkefnastjóra í nóvemberlok 2016 og sérfræðings í janúarlok 2017. Ragna Björg Guðbrandsdóttir félagsráðgjafi, MSW var ráðin verkefnastjóri og Hafdís Inga Hinriksdóttir félagsráðgjafi, MA sem sérfræðingur. Berglind Eyjólfssdóttir rannsóknarlögreglukona kom síðan til starfa fyrir hönd lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu um miðjan mars 2017. Ráðgjafar og stuðningsaðilar frá Kvennaathvarfi, Drekaslóð, Stígamótum, Kvinnaráðgjöf og Mannréttindaskrifstofu Íslands sjá um reglulega viðveru í Bjarkarhlíð sem samsvarar um 80% stöðugildi. Auk þess sem Barnavernd Reykjavíkur er með aðstöðu í Bjarkarhlíð fyrir sálfræðinga sem sinna börnum sem verða vitni að ofbeldi.

Bjarkarhlíð sem frjáls félagasamtök

Ákveðið var að rekstrarform Bjarkarhlíðar yrði í formi frjálsra félagasamtaka. Voru samtökin formlega stofnuð á stofnfundi í febrúar 2017. Í samþykktum félagsins er þess getið að allir samstarfsaðilar tilnefni einn í stjórn og einn varamann. Velferðarráðuneytið, dómsmálaráðuneytið og Reykjavíkurborg hafa 2 aðalmenn og varamenn í stjórn. Formaður stjórnar er Margrét Steinarsdóttir, lögfræðingur mannréttindaskrifstofu Íslands. Tveir stjórnarfundir voru á árinu 2017 auk aðalfundar. Framkvæmdastjórn Bjarkarhlíðar samanstendur af 5 aðilum sem kosnir eru á aðalfundi og 5 til vara. Formaður framkvæmdastjórnar á fyrsta starfsárinu var Lovísa Lilliendahl, sérfræðingur í velferðarráðuneytinu. Framkvæmdastjórn heldur fundi tvisvar í mánuði og voru haldnir 19 fundir á árinu 2017. Framkvæmdastjórn ber ábyrgð á daglegum rekstri Bjarkarhlíðar og vinnur verkefnastjóri í þeirra umboði. Mannréttindaskrifstofa Reykjavíkurborgar hefur stutt við starfsemi Bjarkarhlíðar frá upphafi og hafa launamál og bókhald farið í gegnum kerfi borgarinnar. Áformað er að í lok ársins 2018 verði öll starfsemin komin undir Bjarkarhlíð.

Hugmyndafræði

Family Justice Center hugmyndafræðin byrjaði að þróast í Bandaríkjunum árið 1989 en fyrsta miðstöðin opnar í San Diego árið 2002. Hugmyndafræðin var vel kynnt í Bandaríkjunum og eru nú miðstöðvar í líkingu við Bjarkarhlíð í mörgum fylkjum Bandaríkjanna. Ísland er 8. landið í Evrópu til að þróa hugmyndafræðina en Svíþjóð hefur til dæmis unnið eftir þessu módeli í mörg ár. Megin inntakið í hugmyndafræðinni er að veita þjónustu fyrir fullorðna þolendur ofbeldis á einum stað, þeim að kostnaðarlausu, þar sem þverfaglegt teymi fagfólks kemur saman til að veita heildræna þjónustu.

Hlutverk Bjarkarhlíðar

Bjarkarhlíð býður upp á ráðgjöf, stuðning og upplýsingar fyrir þolendur ofbeldis 18 ára og eldri. Boðið er upp á samhæfða þjónustu á einum stað þar sem hægt er að fá

einstaklingsviðtöl, lagalega ráðgjöf, félagslega ráðgjöf og stuðning. Auk þess sem lögregla veitir upplýsingar um ferli mála í réttarvörslukerfinu og kemur málum í farveg innan lögreglunnar. Bjarkarhlíð er viðbót við þá starfsemi sem þegar er í boði fyrir þolendur ofbeldis og öll vinna er á forsendum þeirra sem þangað leita. Hægt er að koma á staðinn, hringja, senda tölvupóst eða hafa samband í gegnum samfélagsmiðla.

Markmið Bjarkarhlíðar

Markmið Bjarkarhlíðar er að auka öryggi þjónustuþega og stuðla að valdeflingu þeirra. Veita fræðslu og upplýsingar um eðli og afleiðingar ofbeldis. Taka þátt í og koma að aukinni umræðu um ofbeldi í samfélaginu og senda skýr skilaboð um hver ber ábyrgð á ofbeldinu. Að skapa hlýlegt og öruggt umhverfi fyrir alla þolendur ofbeldis í nánum samböndum. Sérstök áhersla er á viðkvæma hópa í samfélaginu eins og þolendur mansals, fatlað fólk, fólk af erlendum uppruna og aldraða.

Samstarfsaðilar

Reykjavíkurborg leggur til húsið Bjarkarhlíð við Bústarveg, þar sem miðstöðin er til húsa, auk þess sem Mannréttindaskrifstofa Reykjavíkurborgar hefur veitt þjónustu í formi bókhalds og launahalds. Velferðarráðuneytið leggur til fjármagn, 10 milljónir á árinu 2016 og 20 milljónir árin 2017 og 2018 sem tryggir stöðugildi tveggja sérfræðinga í Bjarkarhlíð.

Dómsmálaráðuneytið kom að undirbúningi verkefnisins og á fulltrúa í stjórn. Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu leggur til starfsmann í fullu starfi sem staðsettur er í Bjarkarhlíð og sinnir öllum samskiptum við lögreglu auk þess að taka þátt í daglegum verkefnum Bjarkarhlíðar. Grasrótarsamtökin Stígamót og Kvænnaathvarfið eru með ráðgjafa í Bjarkarhlíð sem samsvarar 40% stöðugildi, DrekaSlóð, Mannréttindaskrifstofa Íslands og Kvennaráðgjöfin eru með 40% stöðugildi samanlagt. Grasrótarsamtökin eiga fulltrúa í stjórn Bjarkarhlíðar.

Alþjóðlegt samstarf

Bjarkarhlíð er aðili að European Family Justice Center samtökum. Samtökin hafa sýnt Bjarkarhlíð áhuga og stuðning frá upphafi og komu 2 stjórnarmenn í heimsókn í september 2017 til að kynna sér miðstöðina. Eins var Bjarkarhlíð beðin að vera með í handbók um hugmyndafræði FJC og starfsemina í Evrópu sem gefin var út í nóvember 2017. Tveir fulltrúar Bjarkarhlíðar, verkefnastjóri og starfsmaður lögreglu fóru síðan á fund og ráðstefnu hjá samtökunum í nóvember 2017 þar sem greitt var að fullu fyrir verkefnastjóra.

Verkefnastjóra var einnig boðið að vera í norrænum samráðshóp sem styrktur er af Norrænu ráðherranefndinni og settur var saman í þeim tilgangi að miðla upplýsingum um stöðu og úrræði fyrir þá sem sætt hafa kynferðislegu ofbeldi í æsku. Verkefnastjóri mætti á vinnufund í Kaupmannahöfn í nóvember 2017 þar sem Berglind Guðmundsdóttir sálfræðingur á LSH kynnti starfið á Íslandi og greindi frá Bjarkarhlíð og Stígamótum í sínu erindi. Næsti fundur samráðshópsins verður á Íslandi í október 2018.

Birtingarmyndir ofbeldis

Þjónustuþegar Bjarkahlíðar eiga það sameiginlegt að hafa sætt ofbeldi í nánum samböndum og eru tilbúnir að vinna með þær afleiðingar sem fylgja slíku áfalli. Ofbeldi í nánum samböndum er samfélagslegt, heilsufarslegt og félagslegt vandamál þar sem þverfagleg samvinna ólíkra stofnanna líkt og í Bjarkarhlíð getur stuðlað að heildarsýn varðandi afleiðingar og úrræði.

- **Líkamlegt ofbeldi:** kýla, slá, sparka, hrinda.
- **Andlegt ofbeldi:** skamma, ógna, niðurlægja, stjórna.
- **Kynferðisleg ofbeldi:** nauðgun, sifjaspell, kynferðisleg áreitni, stafrænt kynferðislegt ofbeldi, klám, mansal.
- **Fjárhagslegt ofbeldi:** fjármunum haldið frá fólki/notaðir í ósamræmi við vilja einstaklings.
- **Efnislegt ofbeldi:** Eignaréttur ekki virtur, hlutir eyðilagðir.
- **Vanræksla:** aðstoð haldið frá viðkomandi, lyfjagjöf ekki sinnt sem skyldi o.fl.
- **Elta eða hóta:** að elta manneskju og sitja fyrir henni gegn vilja hennar - eltihreilir. Hótanir um að birta nektarmyndir – stafrænt ofbeldi.
- **Ofbeldi sem felur í sér mismunun:** Ofbeldi og áreitni sem beinist t.d. að uppruna, kyni, kynþætti, kynhneigð, kynvitund, skerðingu eða annarri stöðu viðkomandi.

Fræðsla

Fagfólk úr ýmsum stéttum hefur sýnt Bjarkarhlíð áhuga og hafa verið tíðar heimsóknir frá hinum ýmsu stofnunum og félagasamtökum ásamt því að starfsfólk Bjarkarhlíðar hefur kynnt starfsemina þar sem þess er óskað. Má ætla að um 400 gestir hafi komið í heimsókn á fyrsta starfsárinu fyrir utan þá sem sækja sér þjónustu.

Haldnir voru 7 fræðslufyrirlestrar árið 2017 í formi opins húss sem haldin voru hádeginu á föstudögum. Alda Jóhannesdóttir fjallaði um mansal, Svava Brooks kynnti TRE® (Tension, Stress og Trauma Release) og nýútgefna bók sína „Leiðin að hjartanu“, fjallað var um „Druslugönguna“, Kolbrún Baldursdóttir fjallaði um einelti, Sigbrúður Guðmundsdóttir kynnti Kvennaathvarfið og sýnd var myndin „Tölum við börn“, Thelma Ásdísardóttir frá Drekaslóð kynnti starfsemina og að lokum kynnti Andrés Ragnarsson verkefnið Heimilisfrið.

Bjarkarhlíð er aðgengileg í gegnum samfélagsmiðilinn Facebook og hafa þjónustuþegar nýtt sér það auk þess sem viðburðir og fræðsla er auglýst þar. Á heimasíðu Bjarkarhlíð <https://www.bjarkarhlid.is> er hægt er að nálgast upplýsingar um starfsemina og þjónustu sem er í boði bæði á íslensku og ensku.

Tölulegar upplýsingar

Skipting	Fjöldi
Fjöldi mála í heildina	316
Konur	91%
Karlar	9%
Uppruni þjónustuþega	
Íslendingar	89%
Erlendur uppruni	11%

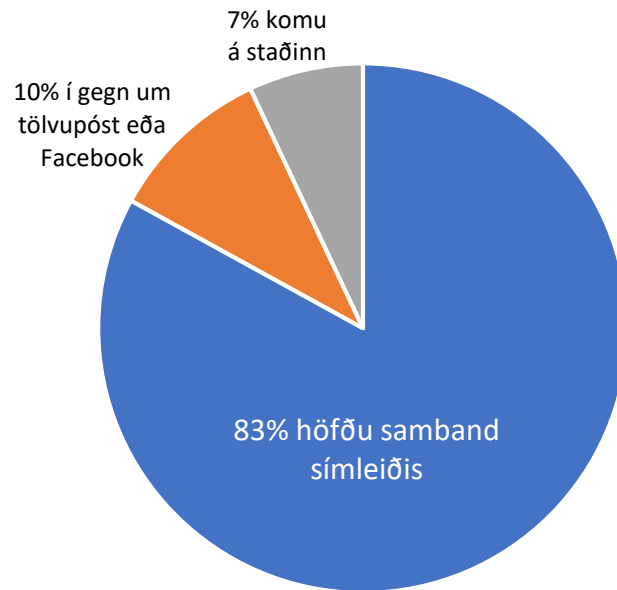
Tafla 1 - Tölur frá starfi Bjarkarhlíðar 2017

Heildarfjöldi mála fyrsta starfsárið var töluvert meiri en gert hafði verið ráð fyrir í upphafi tilraunaverkefnisins. Stígamót og Kvænnaathvarfið brugðust við með þeim hætti að auka viðveru sinna ráðgjafa um helming í Bjarkarhlíð. Stærsti hópur þjónustuþega eru konur og virðast karlmenn eiga ennþá erfiðara með að leita sér hjálpar þegar þeir hafa sætt ofbeldi og er það í samræmi við rannsóknir. Þjónustuþegar af erlendum uppruna eru í samræmi við hlutfallslegan fjölda íbúa af erlendum uppruna hér á landi sem er um 10,5% af heildarfjölda landsmanna.

Skipting	Fjöldi	%
Fjöldi einstaklinga	184	58%
v/heimilisofbeldis	88	49%
v/kynferðisofbeldis	67	38%
Annað	29	13%
Kærur í framhaldi af viðtali í Bjarkarhlíð	62	34% af 184
v/heimilisofbeldis		31%
v/kynferðisofbeldis		64%
Annað		5%

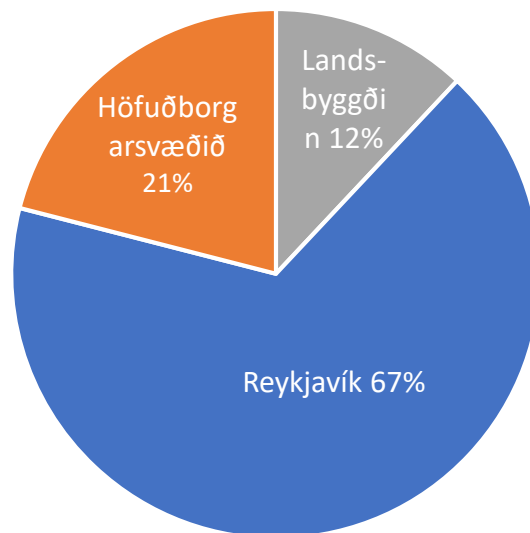
Tafla 2 - Mál lögreglu í Bjarkarhlíð

Aðgengi að lögreglu fyrir þjónustuþega Bjarkarhlíðar er mikilvægur þáttur í starfinu. Kemur lögreglan þannig að málum yfir helmings þeirra sem leituðu til Bjarkarhlíðar 2017. Hefur þetta aukna aðgengi að lögreglu orðið til þess að fleiri þjónustuþegar treysta sér að ræða við lögreglu um sín mál sem hefur leitt til þess að mál eru frekar kærð til lögreglu.

Mynd 1 - Hvernig höfðu þjónustugegar samband?

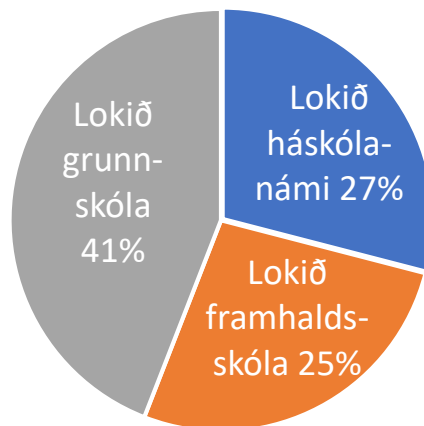
Flestir þjónustugegar höfðu samband símleiðis áður en þeir komu í viðtöl en mikilvægi þess að hafa samband í gegnum samfélagsmiðla eða tölvupóst sýndi sig líka. Einnig var nokkuð um að þjónustugegar mættu á staðinn til þess að kynna sér aðstöðuna eða bara til þess að óska eftir aðstoð. Tilvísunar er ekki krafist í Bjarkarhlíð og allt miðar að því að auka traust og aðgengi þeirra sem sætt hafa ofbeldi.

Mynd 2 - Búseta þjónustugega Bjarkarhlíðar

Flestir þjónustugegar Bjarkarhlíðar eða 67% eru frá Reykjavík. Þó Reykjavík sé eina sveitafélagið sem er formlegur þátttakandi í samstarfsverkefninu um Bjarkarhlíð er

þjónustan í boði fyrir íbúa annarra sveitafélaga eins og þeir geta nýtt sér úrræði.

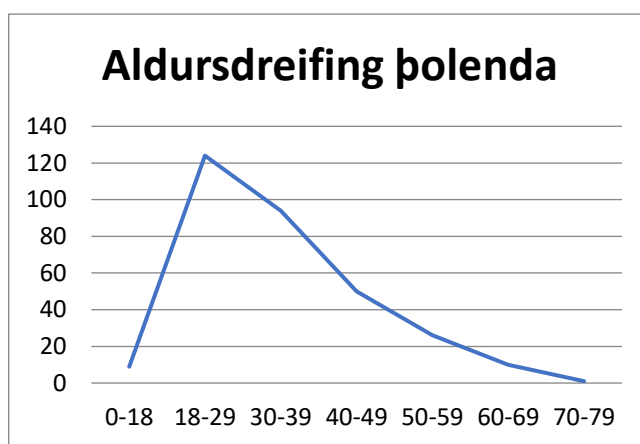

Mynd 3 - Menntun og atvinnustaða þjónustuþega

Þessar niðurstöður sýna hversu alvarleg áhrif afleiðingar ofbeldis eru í lífi einstaklinga. Aðeins 37% þjónustuþega eru í fullri eða hálfri vinnu, en til viðmiðunar er atvinnuþátttaka á Íslandi yfir 85%. Þannig kemur skýrt fram að einstaklingar sem vinna úr alvarlegu ofbeldi eru að fást við heilsufarslegar afleiðingar og tekjumissi í samræmi við það.

Svar	Fjöldi mála	
0-18	9	3%
18-29	124	39%
30-39	94	30%
40-49	50	16%
50-59	26	8%
60-69	10	3%
70-79	1	0%
80 og eldri	2	1%
	316	

Mynd 4 - Aldur þjónustuþega

Stærsti hópur þjónustuþega Bjarkarhlíðar er á aldrinum 18 til 29 ára sem gefur von um að einstaklingar séu að leita sér aðstoðar fyrir og enda ofbeldi í nánum samböndum.

Þjónustuþegar sem eru eldri en 60 ára virðast aftur á móti síður sækja sér aðstoðar í Bjarkarhlíð og gæti þetta bent til þess að kynning á verkefninu hafi ekki náð til þeirra.

Eðli ofbeldis í Bjarkarhlíð	%
Heimilisofbeldismál	74%
Börn á heimili	48%
Afskipti barnaverndar	54%
Þjónustuþegar með andlegan sjúkdóm	22%
Þjónustuþegar með líkamlegan sjúkdóm	13%
Glímt við sjálfsvígshugsanir vegna ofbeldisins	53%
Saga um fyrri áföll og endurtekin áföll	79%

Tafla 3 - Eðli ofbeldis í Bjarkarhlíð

Flest mál í Bjarkarhlíð eða 74% þeirra eru tilkomin vegna heimilisofbeldis eða ofbeldis í nánum samböndum. Það sem einkennir þennan hóp er saga um fyrri áföll og endurtekin áföll tengdu ofbeldi eða í 79% tilvika. Þetta er mál þar sem ofbeldi í æsku og kynferðislegt ofbeldi kemur við sögu. Það ber vott um alvarleika þessara mála að 53% þeirra sem leita til Bjarkarhlíðar hafa gert tilraun til eða glímt við hugsanir um sjálfsvíg.

Ferli þjónustuþega innan Bjarkarhlíðar eftir greiningarviðtal	%
Kvennaathvarfið	29%
Lögreglan	58%
Stígamót	13%
Drekaslóð	12%
Lögfræðiráðgjöf	11%
Áframhaldandi viðtöl hjá félagsráðgjöfum	13%

Tafla 4 - Ferli þjónustuþega innan Bjarkarhlíðar eftir greiningarviðtal

Verkefnastjóri eða sérfræðingur Bjarkarhlíðar taka fyrsta viðtal við þjónustuþega. Þá er fyllt út komublað þar sem upplýsingum um viðkomandi og eðli ofbeldisins er safnað í gagnagrunn. Tölfræði Bjarkarhlíðar byggir meðal annars á þessum gögnum. En einnig er notast við viðtalaskráningu í Tímatali og fá þjónustuþegar sent SMS daginn fyrir viðtal. Flestir þeirra sem koma í fyrsta viðtal til félagsráðgjafa halda áfram í stuðningi eða upplýsingaviðtali hjá samstarfsaðilum úr grasrótarsamtökunum. Þannig er algengt að þjónustuþegi hitti nokkra aðila og endi síðan hjá stuðningsaðila líkt og Kvennaathvarfinu, Drekaflóð eða Stígamótum. Stígamót og Drekaflóð hitta viðkomandi í nokkur skipti í Bjarkarhlíð en bjóða síðan upp á framhaldsviðtöl í húsakynnum sínum. Kvennaathvarfið hefur nýtt húsnaði Bjarkarhlíðar til þess að veita karlmönnum ráðgjöf sem ekki er hægt í neyðarathvarfi þeirra..

Samstarfsverkefni

Helsta samstarfsverkefni Bjarkarhlíðar á árinu 2017 var verkefni þriggja pólskra kvenna sem fengu styrk úr Jafnréttissjóði Íslands árið 2017 til þess að vera með „Opið hús“ í Bjarkarhlíð. Tilgangur þessa verkefnis var að ná til pólskra kvenna búsettra á höfuðborgarsvæðinu og kynna fyrir þeim úrræði sem geta komið þeim til hjálpar ef þær sæta ofbeldi. Verkefnið fór rólega af stað og var opið hús frá 17:00 til 19:00 alla þriðjudaga þar sem pólskar konur hittust og mynduðu tengslanet ásamt því að fá fræðslu og stuðning í tengslum við afleiðingar ofbeldis.

Annað samstarfsverkefni var námskeið um „umhyggjurík samskipti“ eða „Non violent communication“. Sérfræðingar í þessari nálgun héldu námskeið fyrir starfsfólk Bjarkarhlíðar og Stígamóta og var þessum námskeiðum vel tekið og talið að þau gætu nýst þjónustuþegum Bjarkarhlíðar vel. Verkefnið „umhyggjurík samskipti“ fékk nýverið styrk frá Lýðheilsusjóði og er annað námskeið farið í gang í Bjarkarhlíð fyrir þjónustuþega þeim að kostnaðarlausu.

Styrkir

Margir hafa hugsað hlýlega til Bjarkarhlíðar á árinu 2017 og má þar nefna styrki frá Te og Kaffi, Nóa Síríus, Ölgerð Egils Skallagrímssonar og Íslensk Ameríska. Þá hefur kona í nágrenninu komið reglulega til okkar með útsaumuð viskustykki, kerti og fleira fallegt sem sýnir vel þann velvilja sem við njótum í samfélaginu. Bjarkarhlíð, í samvinnu við Kvennaathvarfið, fékk 2.000.000 króna styrk úr Jafnréttissjóði Íslands á til verkefnisins „Þekktu rauðu ljósin.“ Landsbankinn styrkti Bjarkarhlíð um 250.000.- vegna vinnu við gagnagrunn. Sótt var um styrki til nágrannasveitafélaganna á höfuðborgarsvæðinu í nóvember 2017 og hafa jákvæð svör borist frá þremur á árinu 2018.

Þá hefur Bjarkarhlíð sótt um styrk til að halda ráðstefnu haustið 2018 um hugmyndafræði Bjarkarhlíðar þar sem þverfaglegt samstarf í málefnum þolenda ofbeldis verður rætt með aðkomu samstarfsaðila og erlendra fyrirlesara.

Bjarkarhlíð sem varanlegt úrræði

Starfsárið 2017 fór fram úr björtustu vonum allra samstarfsaðila og kom þar marga til. Frá upphafi var ljóst að þjónustuþegar sýndu úrræðinu áhuga og var mikil aðsókn strax á fyrstu starfsmánuðum verkefnisins. Aðsókn hefur haldist nokkuð jöfn með undantekningu í júlí 2017 þegar sem mest aðsókn var. Þverfagleg samvinna hefur sannað gildi sitt með aukinni þjónustu og öryggi fyrir þjónustuþega.

Stefnt er að því að Bjarkarhlíð verði varanlegt úrræði en til þess að svo megi verða þarf áframhaldandi stuðning stjórnvalda, Reykjavíkurborgar og annarra samstarfsaðila.

Ritun ársskýrslu

Texti: Ragna Björg Guðbrandsdóttir, verkefnastjóri Bjarkarhlíðar

Uppsetning: Steinunn Jónsdóttir, nemi í félagsráðgjöf í Bjarkarhlíð

Tölfræðivinnsla: Drífa Jónasdóttir, verkefnastjóri í Kvennaathvarfinu

